

L'ASE QUE S'AVIÁ AVALAT LA LUNA

Plan l(u)ènh, plan l(u)ènh, dins un trauc de las montanhas negras, trobaretz, enfonzat, le vilatge dels Piròls.

En estiu, quand las seguèls d'argent coronan la verdor de las pradas, l'endreit es placent. Per dessus les ostals, se quilhan les picons blancs de nèu, e, de pertot, las aigas gisclan, cabussan en cascadas avant de s'espataren dins la ribièra de l'Infèrn ont viven las troitas caçairas e las escaravishes que marchan de guinguès.

Aquò es plan polit. Malaürosament, les Pirolaires son totis pepiòts de neishença. Se passejan amb un guitèrn penjat al còlh.

Le mèss sapient, Cabidorla, qu'es le *maira* de la comuna, sap dire qualques mots de francés e es capable de signar le siu nom. Les autris se contentan de bedossejar le patoés. Son contents de viure, s'afartan de patanas e de caulets, e, le dimenge, a la vrespada, per s'alegrar, dançan la remenilha al son de la garganta.

Le rictor e le regent son amics. Aquò se compren. Se taquinejan pauc o pro, mèss son les dos *intellectuels* de la comuna, e quand se rencontran del costat de las pradas, ont le rictor se'n va, en se passejant, passar le breviari, son pas *fachats* de fèr un « parlament », de fèr petar una charrada, coma parla le regent. Parlan politica –de qué poirián parlar ?- parlan tanbés del temps que farà doman, e qualques còps, dels Pirolaires.

« Son una banda de caps de pòrcs ! » ça ditz le regent.

E le rictor, levant les (u)èlhs al cèl :

« Heureux les pauvres d'esprit, le royaume des Cieux leur appartient !

-E ben ! mossur le rictor, se totis les caps de pòrcs van al paradís... »

En parlin(t) parleina, le temps passa.

Una vrespada d'estiu -vos parli de l'epòca ont i aviá encara estius ; ara an fòranisat, tornaràn benlèu, se Dieu ac vòl- doncas una vrespada d'estiu que fotiá una calor a andernar (endenhar?) totis les ases de la contrada, les dos *intellectuels* se passejavan per las pradas d'amont.

« Il fait trop chaud. Nous aurons un orage demain, diguèc le rictor.

-Benlèu anèit, respondèc le regent. Las brumas que montan de la plana me disen pas res de bon. »

Cabidorla venguèc a passar. Se tira onèstament la boneta :
« Qu'una calor ! fasquèc. Qu'una calor, mossur l'rictor !
La rega del rastèl de l'esquina vos servís de canal. Cada pel fa sa gota.
- E ont te'n vas, Cabidorla ? parlèc le regent.
-Prendre la fresca al bòrd de la ribièra. Me som emmenat Martinon, le miu ase. Es passat devant, mès ja sap le camin. Las tabaus se le manjan tot viu.. Le paura serà content de se trempar les esclòps. »

E Cabidorla se n'anguèc.

Estirat al pè d'un albar, en còs de camisa, le *mèra* dels Piròls, tirava plans sus la cometa. Les pès dins l'aiga, estacat a un sause de la riba, Martinon petorlejaba de contentament. La nèit començava a tombar. Le solelh avant de se n'anar durmir, illuminava la cima dels picons. La luna montava dins le cèl.

Alabàs, del costat de la plana, le trauc de « Madama » èra negre coma les sèt pecats capitals. De temps en temps, un dalfin traucava las brumas. Sul flisquet d'un albar, un rossinhòl s'uflava la gargamèla e cantava coma un destimborlat.

« E jo tanbés sabi cantar, fasquèc Cabidorla. Anam veire, ausèl petit, qui, de tu o de jo, cantarà le mès fòrt. »

Le Pirolaire se lèva, pren balanç e entona :

« Aquelas montanhas que tan nautas son... »

Mès les riuchiuchu del rossinhòl montavan mès amont encara ;

Cabidorla se disiá :

« Canta mès fòrt que jo, cossint pòt fèr per alargar dins le cèl, la sieu cançon d'amor ? Se canta tant fòrt, aquò m'estona pas. Es quilhat al cim d'un aibre. Doman, vòli montar sus una platana e nos i farem dos torns. »

Martinon se diguèc, alavetz, que le moment èra vengut de fèr la sieu partida dins aquel concèrt. E brama que bramaràs ! Les i! an! del borricòt esquishavan l'aire.

« Calla-te, fenhant ! fasquèc Cabidorla. Ès pas un rossinhòl, tu. Gara la trica se te callas pas ! »

E Martinon se calèc.

Dins las planas del cèl, la plena luna se passejava en se miralhant dins la ribièra.

« Aquò qu'es curiós, se disiá Cabidorla. Deviá tenir calor, se n'es anada prendre un banh. Per fèr creire que sièc le sieu camin, a dishat le sieu portrèt alamont. Ja sabi, jo, qu'es la luna que se gransòla dins la ribièra per se refrescar las ancas. Vietdase ! Martinon se la guinha a revèrs d'(u)èlh. Le conegui, s'i podiá fotre un mossèc, le pendard ! »

E la reina de las n(u)èits, anava e veniá sus l'aiga. Òm auriá dit una granda dama que fa manières. E, pauc a pauc, en se gransolant, s'aprovava de l'ase.

E çò que deviá arribar, arribèc.

« Qué ! qué ! Renom d'un sòrt ! renegava Cabidorla. Ont es passada la luna ? Es pas dins le cèl. Le cèl es mès negre que le tiol d'un pairòl ; es pas sus la ribièra. Ont es, renom d'un sòrt, ont es ? Aquel salòp de Martinon s'a avalat la luna. E ara cossin farem ? »

Le *mèra* dels Pirolaires remonta al grand galòp al vilatge e tan fòrt que podiá, cridava pertot :

« Martinon s'a avalat la luna ! »

Les Pirolaires que prenián la fresca sul pas de las pòrta, le gaitavan, espantats.

« Vos fasquetz pas maishant sang, bravas gents, diguèc le regent qu'èra un farsejaire. Martinon nos rendrà la luna. Vos vau prestar una canabièra que me servís a trescolar la piqueta. Plantaretz aquel utís al tafanari de l'ase. Cadun bufarà al siu torn, tan fòrt que pesque bufar e veiretz la luna sortir per la gòrja de Martinon. »

E totis, al galòp, del costat de las pradas, al bòrd de la ribièra. Capd'ola, qu'èra conselhièr municipal, portava la canabièra. Le rictor e le regent venián per darrèr.

Martinon èra estacat a la mèma plaça. N'èra pas content, le borricòt. Petnava, gemegava, fasiá les cent còps.

« La luna i carga l'estomac, » disiá Cabidorla.

Capd'ola, le conselhièr, agèc totas las penas del mond a engulhar la canabièra entrans las doas pèrnas de l'ase. L'operacion, un còp acabada, cadun dels pirolaires se metèc a bufar. Bufa que bufaràs ! L'ase petnava mès la luna se decidava pas a sortir.

Alavetz, Cabidorla :

« Se mossur le rictor voliá bufar, ja fariá sortir la luna del ventre de Martinon.

-Aquò es una bona idèa, diguèc le regent mès seriós qu'un papa. I pensi, mossur le rictor pòt pas bufar del costat ont totis les autris an bufat.

Capd'ola, te caldrà revirar la canabièra. »

Le regent risiá a se'n fèr petar les òsses del ventre.

« Moi, régent, je sais un moyen plus sûr, fasquèc le rictor. Escotatz-me totis. Totis a genolhs, anatz pregar Nòstre-Sénher de fèr remontar la luna dins le cèl. Le cap amagat dins l'èrba, recitaretz un pater. »

La pregària acabada :

« E ara levatz le nas e m'anatz dire çò que vesètz dins le cèl gloriós. »

Amagada a maitat, per las brumas, la luna se fasiá a ora e aviá l'aire de se fotre dels Pirolaires que la gaitavan, espantats, boca badada.

Un còp de pri(g)ol retronís dins las montanhas e un autre còp de pri(g)ol. Les dalfins illuminavan le cèl. Gròssas coma pèças de vint sòus, las gotas tombavan. Una pl(u)èja de patanas, qué ! Les Pirolaires se recomandèguen a Santa Galòpa, e cam(b)as ajudatz-me ! Les mès ventruts seguián les autris coma podián e le rictor, qu'èra un pauc pesuc, arribèc le darrèr al vilatge, trempat coma una sopa.

A fòrça de tirar sus la còrda, Martinon s'èra destacat. E se'n tornava a l'estable sense se pressar, tot bonament, coma un filosòfa, la canabièra penjada al tiol.